

Succesvolle broedgevallen van Visdief *Sterna hirundo* op nestvlotten in het Friesche Veem

Bert Dijkstra

Visdieven broedden met succes op aangeboden nestvlotten in het Friesche Veem. Extra kunstmatige broedgelegenheid deed de lokale populatie groeien.

In 2003 werd ik door Fred van der Noord geattendeerd op de bedreiging van de kleine visdiefkolonie van twee paren in het Friesche Veem. De kolonie bevond zich op de laatste elzenstronken van een ooit aanwezige legakker midden op het meer. De legakkers verdwijnen langzaam doordat de erop groeiende bomen omwaaien en met wortelkruit en al in het veem verdwijnen. De vogels broedden op één klein stronkje, dat jaarlijks zwaar wordt bevochten door de aanwezige Visdieven. Alternatieve broedlocaties waren in de directe omgeving niet voorhanden, de overige legakkers zijn zwaar begroeid en niet geschikt voor Visdieven om op te broeden. Via een collega van Landschap Noord-Holland hoorde ik van succesvolle visdiefvlotten in Noord-Holland. Bij wijze van proef mochten we voor het Friesche Veem een vlot leasen uit Noord-Holland. In dit artikel een verslag van het resultaat.

Gebied

Het Friesche Veem ligt in de kop van Drenthe, net ten zuiden van het Paterswoldermeer. Het gebied bestaat uit hoogopgaand moerasbos en een ondiep meertje van ongeveer 60 hectare. In deze plas bevinden zich relictten van voormalige legakkers, hoofdzakelijk begroeid met els. Het gebied oogt als een rustig en robuust natuurgebied, maar antropogene invloeden zijn zichtbaar aan de zuidzijde in de vorm van enkele woningen en een vogelkijkhut. Met name tijdens weekends met mooi weer wordt het meer druk bezocht door dagjestoeristen met roeibootjes en kano's.

Het vlot

Het door Landschap Noord-Holland ontwikkelde vlot meet 1.2x2.5 m. Het frame bestaat uit PVC-buizen, met daarop een PVC-plaat. Het drijvend vermogen is versterkt door het aanbrengen van enkele drijftanks. Op de PVC-plaat zijn in de uithoeken twee kleine afdakjes geplaatst. Deze zijn aangebracht met het idee dat ze kunnen fungeren als schuilplaats voor pulli van de visdief op het vlot. Op het vlot is een enkele centimeters dikke laag schelpen aangebracht. Op de locatie zijn twee vlotten naast elkaar uitgelegd.

Resultaten

Proefjaar 2004

Halverwege april 2004 werd het vlot met behulp van een bootje naar de "broedstronk" gebracht. De Visdieven (4 ex.) waren al aanwezig en tijdens de boottocht werden we (Fred van der Noord, Jacob de Bruin en ondergetekende) licht geattaqueerd. Het uitleggen en

Visdieven op vlot, Friesche Veen 29 juni 2005 (Bert Dijkstra). *Common Tern on rafts, Friesche Veen 29 June 2005.*

verankeren van het vlot verliep voorspoedig. Bij het verlaten van het meer vlogen de Visdieven al boven het vlot. Door ziekte van een van de waarnemers werden in 2004 geen gedetailleerde waarnemingen gedaan. Wel werd vastgesteld dat Visdieven op het vlot stonden en o.a. Nijlganzen *Alopochen aegyptiacus* verjoegen. Het ging om niet meer dan twee paar en het is mogelijk dat ze op het vlot hebben gebroed.

Proefjaar 2005

In 2005 werd een nieuwe poging gewaagd om het vlot ter plekke te krijgen. In mei werden meerdere Visdieven in de buurt van het vlot gezien en ook werd het verjagen van Nijlganzen vastgesteld. Om de rust te bewaren werd het vlot niet van korte afstand geobserveerd. Op 3 juni werd besloten om de situatie van dichtbij te aanschouwen. Terwijl we het meer opvoeren, werd al duidelijk dat zich op en boven het vlot zeker acht Visdieven begaven. Verwachtingsvol werd de koers richting de vloten voortgezet en spoedig атаqueerden enkele Visdieven de naderende pottenkijkers. Een blik door de verrekijker leverde twee broedende Visdieven op. De missie was helemaal geslaagd toen diverse pulli op het vlot werden ontdekt! Opvallend was dat op een afstand van ongeveer 10 meter van het vlot de volwassen vogels en jongen zich vrij natuurlijk bleven gedragen. Aanvankelijk drukten de jongen zich, maar gingen uiteindelijk rechtop staan of liepen over de vloten (kleine pulli). Twee Visdieven keerden spoedig terug naar het vlot en namen de broedhouding weer aan. Opvallend was dat op één vlot twee broedende vogels zaten en op het andere drie paren met jongen zaten. De speciale bakjes in de uithoeken van het vlot, werden niet gebruikt om weg te kruipen bij naderend gevaar. Het totaalresultaat van de telling bedroeg drie broedende Visdieven (waarvan 1 op de 'stronk' en twee op het vlot), een paar met twee bijna vliegvlugge jongen, een paar met twee halfwas jongen en een paar met een klein jong. In z'n totaliteit bestond de kolonie op het moment van tellen uit zes paren.

Klein leed

Tijdens de observaties in 2005 werden we getuige van het aftuigen van een zwemmende pul door meerdere visdieven. Het jong werd na felle duikvluchten hard op rug en kop gepikt. Maximaal drie visdieven deden mee aan deze acties. Het jong zwom in de buurt van het vlot en werd het open water opgedreven. Hierbij verdween het jong al zwemmende bijna geheel onder water. Uiteindelijk hebben we het tijdelijk uit het water gehaald om de verwondingen te aanschouwen. Met name de nek en een deel van de rug waren ontdaan van het dons en op de kop was het jong tot bloedens toe gepikt. Luid piepend hief het jong de kop herhaaldelijk op en maakte een verzwakte indruk. Uiteindelijk hebben we de natuur de natuur gelaten en het jong weer laten zwemmen. Kort daarna werden de aanvallen op het jong weer hervat, en tijdens onze terugtocht naar de vaste wal maakte het jong een bijna levenloze indruk en kon nog net z'n kopje boven water houden. Gelet op de grootte van het jong, behoorde het vermoedelijk tot het paar met het ene kleine jong op het vlot.

Discussie

Jaarlijks broeden er in Drenthe 25-30 paar Visdieven en daarmee is het een vrij zeldzame vogel (WAD-nieuwsbrief, mei 2005). In 2004 waren drie kolonies aanwezig: Bargerveen (22 paar), Zwijnmoden bij Tynaarlo (5 paar) en het Friesche Veen (2 paar). Het aantal

Visdieven is ten opzichte van de jaren tachtig vrij stabiel, het aantal kolonies loopt echter terug. Bovendien ligt het zwaartepunt in het Bargerveen, daarbuiten komen nauwelijks substantiële aantallen voor. In 1978-93 waren nog kolonies aanwezig in de Vloevelden van Nieuw-buinen, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Diependal, Nieuw-Amsterdam en het Doldersummerveld (Van den Brink *et al* 1996). Tegenwoordig is daarom iedere Drentse kolonie iets om te koesteren.

In Broedvogels van Drenthe wordt het Friesche Veen aangemerkt als een locatie met één broedpaar in 1975-76 en in de jaren tachtig ging het om minimaal drie paren. In de jaren negentig kwamen er geen broedmeldingen uit het gebied, maar dit kan het gevolg zijn van verminderde telinspanningen. Sinds 2003 worden jaarlijks weer twee paren gemeld. Dat het aantal paren op zo'n laag peil is gebleven kan waarschijnlijk worden toegeschreven aan het verdwijnen van geschikte nestelplaatsen in de vorm van spaarzaam begroeide legakkers. Alternatieven zijn bij het Friesche Veen niet te vinden, de oevers zijn daarvoor te veel begroeid. Het feit dat de enige broedstronk jaarlijks zwaar bevochten werd, geeft aan dat de "woningnood" hoog was.

Dat het gebied met z'n visrijke omgeving meer potenties heeft voor Visdieven is met het uitleggen van broedvlotjes bewezen. Het aantal paren is toegenomen tot zes. Helaas is het broedsucces niet tot het eind gevolgd, maar de aanwezigheid van twee bijna vliegvlugge jongen in juni, wijst op succesvolle broedpogingen. Ondank het feit dat het meer periodiek intensief wordt gebruikt door toeristen, weten de visdieven met succes te broeden. Het is niet ondenkbaar dat het agressieve gedrag van de vogels bij mensen ontzag inboezemt. Een gemiddelde toerist zal het er niet op aan laten komen op het hoofd te worden gepikt of een schijfspoor op te vangen op de zondagse kleding. Toch zou het niet verkeerd zijn om recreatie in het Friesche Veen (met broedende IJsvogel *Alcedo attis*, Aalscholver *Phalacrocorax carbo* en Canadese Ganzen *Branta canadensis* ssp.) in de broedtijd te verbieden.

Het aanbieden van kunstmatige broedgelegenheid roept altijd vragen op omtrent de onnatuurlijkheid van dergelijke maatregelen. In een land waar vrijwel iedere vierkante meter natuur kunstmatig behouden of gestuurd wordt is een toevoeging van een enkele vierante meters groot drijvend vlot nog niet eens zo vreemd en past eigenlijk wel bij deze tijd. Het is dan ook helemaal niet zo'n gek idee om vloten te plaatsen op andere plekken met open water, waarbij waterplassen en (voormalige) zandwinningen zeer kansrijk kunnen zijn.

Dank

Jacob de Bruin voor de enthousiaste medewerking bij het plaatsen en bezoeken van het vlot in 2004 en 2005.

Summary: Successfully breeding Common Terns *Sterna hirundo* on breeding rafts in the Friesche Veen

In Drenthe the Common Tern is a rare breeding bird (25-30 pairs). In 2003 several pairs were noticed to fight about an old tree stub as a breeding site in the Friesche Veen

(Northern-Drenthe). As the stub was the only (vulnerable) nesting site available, we supplied the terns of a breeding raft in spring 2004. The raft measured 1.2x2.5 m and was built of PVC-tubes, a PVC surface and had some additional floating tanks made of plastic. The surface was covered with seashells and the raft was provided with small sheds in the corners where the chicks could seek shelter from sun and rain.

In 2004 we failed to obtain accurate data about breeding number and success, but from a distance terns were seen to attack approaching Egyptian Geese *Alopochen aegyptiacus*, so probably breeding took place.

In 2005 we installed a second raft and on 29 June did a check by boat. While approaching we were attacked by several adults. On one raft two birds were incubating a clutch, on the other were two chicks near fledging, two half mature chicks and one small chick. We assume that the chicks belonged to three different pairs. On the old stub one bird was incubating, so the colony existed of at least six pairs.

During our visit three adults harassed one swimming chick. They pecked the chick on back and head. It is very unlikely that the chick finally survived the attacks and it is unclear why the adult birds attacked it.

Literatuur

Van den Brink H., van Dijk A.J, van Os B. & Venema P. 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorkum, Assen.

Dijkstra B. 2005. Kolonievogels in Drenthe in 2004. WAD-nieuwsbrief, mei 2005.

Adres: Burgemeester Jollesstraat 11, 9401 LD Assen